

Namazyňza gaýrat!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Namazyňza gaýrat! NAMAZYŇZA GAÝRAT!

Soltanahmet meýdany düýni-de gördü. Men meýdana birikýän köçeleriň birinde otuz bäs ýyl bări ýaşap gelýärin. Öýüm Soltanahmet metjidine 302 ädim we Aýasofýa 308 ädim uzaklykda yerleşýär. Aýasofýa metjidinde ybadat ýigrimi sekiz ýyl bări bar, minaralaryndan bäs wagtyna azan okalýar, okasy gelýän gidýär, namaz okaýar. Hatda yslamçy gatlagyň iň batyrgaý garadangaýtmaz ýazyjysy Mehmet Şewket Eýgi-de ýogalmazdan öñ bu köçede oturardy we "azany gowy okanoklar" diýip, hamana elimden bir zat gelýän ýaly, meň ýanymda zeýrenerdi, gazet makalalarynda-da muný gaýta-gaýta ýazardy.

Aýasofýa metjidiniň ymamy-da sowukganly, akyllý-paýhasly adamdy, ol Jankurtaran ýasaýyş toplumynda (mahalle) ýasaýardy, ertir namazyndan gaýdyp gelýärkä İSPARK-yň işgärleri bilen salamlaşardy, men öýümiň penjiresinden olary synlaýardym.

Her gün şol bir gaýtalanyп duran zat.

Günde irden Soltanahmet bilen Aýasofýanyň aralygyndaky meýdany pyýadalap, metro duralgasynyň garşysyndaky "Çigdem" konditer sehiniň dükanyndan bir çowdaryly bulka we gazetçi Atilladan gazetlerimi alyp, öýüme gelýärin.

Bärde bäs günden bări görlüp-eşdilmedik gorag halkasy döredildi. 10 öwrüm ululykdaky meýdanda ýeke özi saýlanyp duran taryhy Aýasofýanyň öñündäki meýdanyň daş-töweregine polisiýa germawlaryny aýlap çykdylar. Meýdanyň howuzy arassalandy, gülleri, otlary çapylyp aýryldy, ýerine täzeleri ekildi. Meýdanyň zemini günde ýuwuldy. Halk köpçüligine we su töweregine ýasaýjyoaryna diňe iki ýerden hökmany üst-başyny

barlap, giriş-çykyş rugsadyny berdiler.

Üsti "Yığitoğlu Vinç" yazgylı damperli mähnet kranlary Aýasofýanyň dik garşysynda Patyşa Kanunynyň aýaly Hürrem soltanyň gurduran 100 metrlik gümmeziň belentligini aşjak şekilde meydany dört däl, eýse on dört ýanyna dikdiler. Krokodiliň garny ýaly bogun-bogun bolup duran hüýt gara haýwan bedenine çalymdaş ses gataldyjylary (kolonkalar) kranlaryň ujundan salladylar. Ses gataldyjylar simlerini metjidiň içinde Gurhan tylawatlarynyň, hatym we süreleriň okalýan mikrofonyna bagladylar.

TW ýaýlymlaryň minibuslary gelip, Aýasofýanyň dik maňlaýyna düzüldiler, wideokameraçylar, habarçylar Jumga namazynyň dabaraly açylyşyna sabyrszyllyk bilen garaşmaga başladylar.

Bäş gün şeýdip geçdi.

Düýn biraz üýtgeşme bolup geçdi.

Ir sagat sekizde ýene bulka we gazet almak üçin polisiýanyň goragyndaky geçiş nokadyna geldim, "geçmek gadagan" diýdiler. Meýdana hiç kim alnanokdy.

Uly-uly adamlaryň gelmegine garaşylýardы.

VIP çakylyklylar.

Jumga namazy okalmalydy.

Olar goralmalydy.

Hamana polisiýa "Nika topalaňy turýarmış, Aýasofýany ýakjaklar" habaryny alan ýalydy.

Eşdipmidiňiz "Nika topalaňy" barada!

Taryh bize habar berýär: Imperator Ýustinian okap-ýazyp bilmeýän körsowat we jahyl biri eken. Muňa garamazdan ol hilebaz mekir adam bolupdyr. Ol halk köpçüluginiň üstünde diniň we mezhebiň täsirinden diýseň gowy peýdalanypdyr.

Aýaly melike Teodora bolsa aýy çopanynyň iñňän görmegeý edaly gyzydy we imperator ärinden has akyllı we has batyrgaýdy.

Aýasofýanyň öñünde ýaýylyp ýatan ippodrom şol döwürki stambullylaryň wagtlaryny hoş geçirýän, medeni, dini we syýasy durmuşynyň merkezidi. Gladiator we haýwan döwüşleri, araba ýaryşlary, däлilik hetdine ýetýän meýlisler we syýasy çekişmeler ippodromda bolardy. Halk köpçülügi syýasy taýdan "gök we gyzyl – ýaşyl we ak" reňklere bölünipdi. Reňkler iki syýasy partiýanyň arasynda bölüşilişipdi. Ýasyllary we gyzyllary mofist mezhebine uýyanlar, gökleri we aklary bolsa prawoslawlar goldaýardы. Bular wagtal-wagtal biri-birlerine garşıy ölüm hetdine barýan duşmançylyga öwrüljek derejede

bölünşipdiler. Gökleri aristokratlar, ýaşyllary – tüçjarlar bilen senetkärler dolandyryardy. Imperator Ýustinian prawoslaw, aýaly melike Teodora – mofist mezhebindendi... Äraýal dini perdelenip, iki tarapy barmagynda pyrlaýardylar. Ýurduň halyny it görse gözü agyrýardy.

Ýokluk, ýoksullyk!

Halk barha garyplasýardy.

532-nji ýylyň ýanwar aýynyň sowuk günleriniň birinde gökler we ýaşyllar biri-birleri bilen garpyşyp boguşmakdan el çekdiler we imperator bilen melikä garşıy güýç birikdirip: "Nika... Nika... Nika..." diýip gygyryşyp, "Ýaşasyn garyplara howandarlyk edýän Ýaşyllar we Gökler...." diýen slogan bilen imperatoryň köşgüne bakan el-ele berip, ýörişe geçdiler.

Nika – ýeňiş diýmek.

Aýasofýany ýakdylar.

Nika topalaňnyň gerimi giňedi.

Topalaň aýy ýetişdirijiniň gyzy melike Teodoranyň batyrgaýlygy bilen basyp ýatyryldy we imperator Ýustinian häzirki Aýasofýany täzeden gurdurdy. Binanyň açylyş dabarasynda "Süleýman, men senden ozdurдум..." diýip öwünip, özünü dünýäniň iň beýik we iň gudratly adamy yqlan etdi.

Dünýä ne Süleýmana galdy, ne-de Ýustiniana...

Düýn gadymy ippodrom – häzirki Soltanahmet meýdany göýä "Nika topalaň turaýjak" ýaly adatdan daşary polisiýa işgärleriniň we harby gullukçylaryň güýçlendirilen goragyna alınan gününi başdan geçirdi. Şeýlekin goragyň astynda Jumga namazy okaldy. Ýurt ýolbaşçylary Aýasofýanyň düýbünde öñki osmanly köşk nakşaňanasynyň bolan taryhy desganyň üstünde gurlan bikanun oteliň polat sütünlerine serede-serede Jumga namazyny okadylar. Bikanun gurlan bu oteli Prezidentiň "Ymam Hatyp" liseýinde bile okan tanşy, "Stambuluň keşbini bozan şol betgelşik diňleri gurduran" kişi gurdurypdy. Ýerli sud we ýokary sud binany "bikanundıgy üçin ýykmagy makul bilendigine" garamazdan, on ýyl bәri ýykylman, ýarym läş halda bu taryhy mekanyň bar gelşigini gaçyryp, häzirem garantga ýaly ortatarada dur.

Namazyňza gaýrat!

Nejati DOGRU.

"SÖZCÜ" gazeti, 25.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,

Stambul universitetiniň talyby. Publisistika